

KIS SZEGEDI MUNKÁSMOZGALOM- TÖRTÉNET

VI.

Az 1906 áprilisában uralomra jutott koalíciós kormány legfőbb tevékenysége arra irányult, hogy megszilárdítsa az elnyomott magyar és nemzetiségi tömegek feletti uralmat, ezzel hozzájáruljon a dualista rendszer megerősítéséhez. A nagytőkések érdekeit többek között azzal is szolgálta, hogy megkísérelte szétzúzni a munkások szakmai szervezeteit. Ezzel is segítette a munkáltatókat az 1905—1906-ban kényszerűségből tett engedmények megsemmisítésében. A tőkéseknek a munkások elleni támadáshoz kedvező lehetőséget teremtett az 1907—1909 közötti gazdasági válság, a munkaalkalmak csökkenése, a munkanélküliek számának növekedése. A koalíciós kormány működése idején a magyarországi proletariátus osztályharca új szakaszba lépett: a munkásság az 1905—1906. évi, nagyrészt támadó harcokkal szemben az elért gazdasági és politikai eredmények, valamint a szervezetek védelmére kényszerült a hatóságok és munkáltatók együttes támadásával szemben. Az 1907—1914 közötti időszak helyi szakszervezeti fejlődésének útját két emelt szervezet bemutatásával igyekszünk értékelteni.

A munkáltatók szervezete 1907 elején Szegeden is megindította a szakszervezetek elleni hajszát. Kezdeményezésére a hatóság márciusban vizsgálatot indított a nyomdászok szakszervelete ellen, amelynek helyiségét is bezárták. Ezt követte áprilisban az ácsmunkások, majd az építőmunkások szakszervezetének lefoglalása és a szervezetek feloszlása. A szegedi építőmesterek is követték a budapesti építőmesterek példáját. Elvetették a kollektív szerződést, a munkásokat egyéni szerződés kötésre és ún. bárca aláírására igyekeztek szorítani. Amikor a város építőmunkásai ezt visszautasították és a kollektív szerződés megújítását követelték, a mesterek április 27-én az összes (343) szervezett ács- és kőművesmunkást kizárták. A következő napon pedig Ligeti Béla, a munkaadók szövetsége elnöke feljelentette a polgármesternél a Mémosz csoportot azon a címen, hogy az alapszabályban megállapított heti járulékoknál nagyobb összegeket szed és a kizárt budapesti építőmunkások támogatására is gyűjt. Lázár polgármester ezúttal is a kizsákmányolók segítségére sietett. A feljelentést követő napon előzetes vizsgálat nélkül (tehát törvényellenesen) a helyi csoportot feloszlatta, pénzkészletét lefoglalta.

A Mémosz csoport feloszlata érzékeny csapást jelentett a szegedi munkásmozgalmra: ez a szervezet volt ugyanis a helyi mozgalom egyik legerősebb bázisa. Igaz, hogy a szabad szervezetet nem sikerült megsemmisíteni, ez összetartotta valamelyest a munkásokat és vezette a küzdelmet a csoport újjáalakításáért, ami — a közigazgatás gáncsoskodása miatt — csak 1909-ben sikerült. Ebben az évben az iparban már megélnkülés mutatkozott, 1910—1912-ben pedig nagyarányú gazdasági fellendülés bontakozott ki országszerte. A koalíciós kormány 1910. évi bukása után valamelyest csökkent a szocialista mozgalom üldözése. Mindez kedvezett a szakszervezeti csoportok megerősítésére és a munkáltatók kizsákmányoló tevékenységének korlátozására irányuló harchoz. Az újjáalakított szegedi Mémosz-csoport azonban nem tudta a kedvező lehetőségeket kellőképpen kiaknázni, amit az is mutat, hogy ezekben az években nem siker-

rült kollektív szerződést kötnie. Az újjáalakulás utáni esztendőben nem tudott igazi harci szervezetté válni.

Az 1907—1914 közötti időszakban az egyik legeredményesebben működő szegedi szakcsoport a famunkások szervezete volt. 1907—1908-ban védelmi harcokra kényszerült a fűrészáru-gyárosok és az asztalosmesterek szervezeteinek támadásával szemben. 1909-től kezdve erőteljesebben igyekezett minél több, faipari szakmában dolgozó munkást bevonni a szervezetbe és ezzel megteremteni a gazdasági fellendülés talaján kibontakozó sikeres támadó harc szervezeti feltételét. Eredményesen szervezte a kefégyári, a kárpitos és az esztergályos munkásokat, de a csoport gerincét továbbra is az asztalosmunkások adták. Az 1912-es év országsszerte a faipari munkások sikeres harcainak az esztendeje. Szegeden mintegy 300 asztalosmunkás kb. kéthetes sztrájkharcral olyan kollektív szerződést vívott ki, amely béremelést, munkaidő-csökkenést, a munkások egészségvédelmére szolgáló intézkedéseket tartalmazott. Emellett azt is rögzítette, hogy a munkáltatók a szakszervezeti munkaközvetítést veszik igénybe, elismerik a bizalmi rendszert és a május elseji munkaszünetet. A gazdasági eredmények tehát politikai vívmányokkal kapcsolódtak. A taglétszám alapján a szegedi famunkás-csoport 1907—1914 között az egyik legjelentősebb helyi szakszervezeti csoport, egyben a Famunkás Szövetség egyik legjelentősebb vidéki csoportja is. Az általa vezetett harcok számát és eredményét tekintve valamennyi szegedi csoport közül a legelső helyen állt. (Összesen 17 mozgalmat irányított.)

Az 1910—1912. évi gazdasági fellendülés talaján a meglévő szakmai szervezetek legtöbbször erősödött, az előző években megszüntetett csoportok újjáalakultak. 1912-ben megalakult a Gabonamunkások Szövetségének, 1913-ban a Húsipari Munkások Szövetségének szegedi csoportja. 1913-ban összesen 13, ipari munkásokat tömörítő szakszervezeti csoport működött a városban. E szervezetek 1912 végén 1406 munkást, azaz Szeged ekkori ipari munkásságának kb. 14%-át tömörítették. A szervezettség foka Szegeden elmaradt jó néhány vidéki városban megfigyelhető szinttől: Aradon a munkásoknak 49%-a, Debrecenben 38%-a, Temesvárott 23%-a volt ekkor szakszervezeti tag. Az országos szakszervezeti mozgalom 1912 végéig lényegében kiheverte az 1907—1909. évi depresszió és a hatósági támadás okozta nagy visszaesést, a szegedi mozgalom azonban nem: az 1912. végéi szakszervezeti taglétszám csak 1/3-a az 1906. évinek és a szervezetek száma is eggyel kevesebb. Ez is mutatja, hogy a város munkásságának szervezetsége az első világháború küszöbén elmaradt az 1906. évitől. A működő szervezetek azonban szilárdan a szaktanács mellett állottak és igyekeztek minél tökéletesebben megvalósítani az országos szakszervezeti vezetőségek által kijelölt elveket. Ezeket a munkások gazdasági helyzetének javítása, szocialista öntudatának növelése, műveltségi színvonalának emelése érdekében jelölték ki: valamennyi elv szegedi megvalósításának szemléltetésére azonban helyhiány miatt nem volt módunk.

A koalíciós kormány szocialistaellenes támadása idején a szocialdemokrata pártnak a korábbinál nagyobb mértékben lett feladatává a szakmai szervezetek védelméért, az egyesülési és gyűlékezési szabadságért, a munkás-sajtó védelméért folyó mindennapi harc vezetése. A küzdelmet elsősorban az általános, közvetlen és titkos választójogért való harcral kapcsolta össze. Ezekben az években a párt a korábbinál nagyobb figyelmet szentelt szervezeti erősítésének. Ennek egyik jeleként évente egyszer rendszeresen tartott megyei és megyei értekezleteket a helyi szervezetek és körök részvételével. Az 1907—1914 közötti időszak felében Szeged, Csongrád és Csurgó megye szocialdemokrata mozgalmának központja kerületi székhely volt. A kerületi szervezet vezetői legnagyobb részt a szegedi szocialisták voltak. E két megyére kiterjedő párt-

munka tehát jórészt a szegedi szervezet tevékenységével függött össze, amelyet ekkor Batiz Gyula irányított. Elsősorban az ő érdeme, hogy a szegedi pártszervezet a legjobban működő vidéki pártszervezetek közé tartozott 1907—1909 között. A szocialdemokrata párt gyakorlatában ekkoriban vált általánossá, hogy ugyanazon a napokon rendezett a fővárosban és a vidéki városokban tüntetéseket, gyűléseket, amelyeken azonos tartalmú határozatokat fogadtak el. Ezzel a módszerrel is fokozni akarta a nyomást az uralmonvélőkre. E megnyilvánulásokból Szeged mindig kivette részét, így pl. az 1907. október 10-i országos sztrájkból. A helyi pártszervezet ez alkalommal a környékbeli községek népét is igyekezett mozgósítani a tüntető felvonulásban való részvételre.

A központi pártvezetőség 1910-ben átszervezte a szegedi kerületet; megnagyobbítva azt felállította az alföldi párttitkárságot, amelynek élére Jocsák Kálmán került. E változtatással elsősorban az volt a célja, hogy a mezőgazdasági proletariátus szervezését előmozdítsa, az 1910-től fokozódó választójogi küzdelembe bevonja, a választójogi harcot ezzel kiszélesítse. A szocialdemokrata agrárpolitika alapelveit azonban nem módosította, ezért az emített szervezeti változtatás nem érthető el a párt befolyásának nagyarányú kiszélesedését a mezőgazdasági népesség körében.

A szocialdemokrata párt 1910 nyaráról szorosra együttműködött a parlament ellenzékével, a választójogi reform kiküzdése érdekében. Az együttműködés során a párt gyakran úgy vitte harca a munkástömegeket, hogy lemondott a proletariátus osztálycéljairól. 1910—1912 között Szegeden is számos olyan gyűlés volt, ahol a polgári elemek követelése mellett a munkások szocialista céljai nem kaptak kellő hangsúlyt. Az 1912. március 4-i és május 24-i, a pártszervezet széles befolyását bizonyító sztrájkok alkalmával azonban már olyan munkások is feltűntek Szegeden, akik önálló osztálypolitikát, erőteljesebb akciókat akartak, mint a helyi vezetőség. A valóban forradalmi mozgalom magva az első világháború küszöbén tehát Szegeden is kezdett formálódni.

A pártmunkának a középpontban álló választójogi harc mellett az 1907—1914 közötti időszakban egyéb területei is voltak, amelyek szintén jelentek Szegeden. A párt-sajtó és pártirodalom terjesztése a munkások politikai érdeklődésének fokozódását, addig közönyös munkások mozgalomba való bevonását is szolgálta. (A Nepszavát 1907. december 15-től utcán is árusították Szegeden.) Az évente megrendezett május elseji felvonulások és ünnepségek is kapcsolatban voltak a párt-sajtó terjesztésével. Az 1907-es pártkongresszus kimondotta a pártoktatás szervezését illetően, a munkások gazdasági, politikai és társadalmi ismeretekkel való rendszeres felruházását. A szegedi szervezet az 1910-ben létrehozott Munkásotthon nagytermében több előadássorozatot is rendezett; 1912—13-ban pl. olyat is, amelynek 16 előadása közül 11-et neves fővárosi előadók tartottak. A pártszervezet az ismeretterjesztő kultúra mellett a művészeti kiterítést is igyekezett megismertetni a munkásokkal; 1907-ben megszervezte az Általános Munkás Dalegyületet, amely hatékonyan segítette a szocialista agitációt. Felkarolta a munkásszínjátszást, az eszperantista, antialkoholista és munkás sportmozgalmat is. Küzdött az élelmiszerdrágaság, a lakásnyomor és magas lakbérek ellen. A párt községpolitikai programjának megfelelően követelte a munkás lakta városrészek közművesítését, közegészségügyének megjavítását is. A munkások gazdasági helyzetén a központi vezetőség útmutatásai szerint szervezett fogyasztási szövetkezet létesítésével szintén igyekezett javítani. Különösen a szövetkezeti mozgalom és a kultúrunka szervezésében tűnt ki dr. Czibula Antal, aki 1907—1914 között már egyik számottevő vezetője volt a helyi munkásmozgalomnak.